

بررسی ابعاد مختلف روان شناسی حس تعلق به مکان و تاثیر آن بر رفتار

شیوا خورشیدی*^۱، سحر حسن پور^۲، دکتر راحله رستمی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری ، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساری، ایران. Skhorshidi69@yahoo.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساری، ایران. Sahar.architect121@gmail.com

۳- دکتری معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساری، ایران. Raheleh.rostami@gmail.com

چکیده

حس تعلق به مکان را می توان رابطه ای عاطفی و پر معنا بین شخص و مکان توصیف کرد، پیوندی احساسی که مردم آن مکان را به عنوان قرارگاهی برای بازگشت بدان ارزشمند بدانند. در حقیقت احساس تعلق به مکان شاخصی است که از طریق آن می توان میزان متمایز بودن آن مکان را برای مردم، نسبت به دیگر مکان ها سنجید. مسلم است که این تمایزات حاصل جمعی از عوامل مادی و معنوی شامل محیط کالبدی و معماری، محیط اجتماعی و نوع فعالیت ها، سطح فرهنگ و تاریخ، ابعاد شخصی و روانشناسانه (ادراک، شناخت و احساس) می باشد. احساس دلبستگی و تعلق به مکان در این میان، ملجا و پناهگاهی است تا او را از تعلیق رهایی بخشیده و به آرامش برساند. معماران و طراحان محیطی به همراه پژوهشگران دیگر علوم تلاش کرده اند تا کیفیت محیط طراحی خود را با رسانیدن به این سطح معنایی ارتقاء دهند. اگر محیطی قابلیت تامین رفتارهایی را داشته باشد و مردم نیز شایستگی استفاده از آن را داشته باشند به معنای آن نیست که رفتارها حتما به وقوع می پیوندند. محیط باید برای تامین رفتارهای مطلوب برنامه ریزی شود، در غیر این صورت مردم رفتار خود را با محیط تطبیق می دهند. در این پژوهش با توجه به بررسی دیدگاه های مختلف حس تعلق به مکان اگر محیط ساخته شده قابلیت تامین رفتاری را نداشته باشد، آن رفتار امکان وقوع نمی یابد. رفتار ذهنی و فضایی انسان وابسته به مقاصد و عادت ها و قابلیت های محیط کالبدی و اجتماعی است. بنابراین با توجه به جمیع مطالب بررسی شده اگرچه محیط ساخته شده به تنهایی تبیین کننده رفتار نیست، اما بیشترین تاثیر را بر آن دارد.

واژه های کلیدی: مکان، حس تعلق، رفتار، روان شناسی محیط.

۱- مقدمه

هنر معماری با ساختن خلاقانه ی مکان وظیفه دارد که خصوصیات محیط را گردآوری کرده و در مکان نشان دهد (صافیان، ۱۳۹۳، ۱۲۴). توآن (Tuan 1974) مکان را فضایی تعریف می کند، که معنا دار شده است، آنچه که به عنوان فضای نامتمايز است، هنگامی که آن را بهتر بشناسیم و به آن ارزش عطا کنیم، به مکان تبدیل می شود. رلف- جغرافی دان پدیدار شناس- در تعریف مکان تاکید دارد که مکان ها برخلاف فضا انتزاعی نبوده، بلکه مفاهیمی هستند که به طور مستقیم از جهان تجربه می شوند، بنابراین مکان ها سرشار از معانی، چیزهای واقعی و فعالیت های جاری در آن ها هستند. در بسیاری از ادبیات مرتبط با مکان ، مفهوم مکان اغلب بر حس تعلق یا وابستگی احساسی به یک مکان تاکید دارد (Knox & Princh, 2000). مجموعه پژوهش های انجام شده در رابطه با این موضوع نشان می دهد که کیفیت کالبدی و